

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมหรือ Cultural Landscape เป็นแนวความคิดในการจำกัดความของมรดกวัฒนธรรมประเภทหนึ่งซึ่งเป็นพัฒนาการของการบูรณาการระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมสำหรับประเทศไทยแนวความคิดเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นที่แพร่หลายอย่างมากในระยะหลายปีที่ผ่านมาได้มีหลายหน่วยงานได้เริ่มมีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในหลายพื้นที่ในประเทศไทย แต่ถึงกระนั้นการบริหารจัดการหรือการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมก็ยังมีคำถามและมีความสับสนในประเด็นที่ว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคืออะไร”

จาก Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 2005 ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพหรือเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมเศรษฐกิจและสังคมที่สืบเนื่องกันมา¹

จากความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงทำให้เกิดพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากมายหลายพื้นที่ซึ่ง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่นทั่วไปมาช้านาน เป็นหมู่บ้านเล็กๆท่ามกลางหุบเขา ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 50 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ 90% เป็นพื้นที่ภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1300 เมตร จากเมื่อ 200 ปีที่ผ่านมา พ่ออุ้ยมา กิ่งแก้ว ชาวบ้านบ้านดอกแดง อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ได้เดินทางเข้าป่าเพื่อหาพื้นที่เหมาะสมกับการทำสวนชา ได้พบพื้นที่บริเวณบ้านแม่กำปองนี้เหมาะสมแก่การปลูกต้นชา ด้วยสภาพดินที่ดี มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์และมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี จึงได้บุกเบิกพื้นที่นี้ทำสวนชา เมื่อญาติพี่น้องเห็นว่าพื้นที่มีการปลูกชาได้ดี

---

¹ หัทยา สิริพัฒนากุล, “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม?”, จุลสารอิโคโนมิสไทย ปีที่ 2550 ฉบับ เมษายน – กรกฎาคม

จึงอพยพย้ายตามมา เมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงเกิดการจัดตั้งพื้นที่นี้เป็นหมู่บ้าน ชื่อว่าแม่กำปอง ชุมชนแม่กำปองจึงเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับชาหรือเมี่ยงเป็นอย่างยิ่ง ทั้งการเพาะปลูกและการผลิตเมี่ยงรายใหญ่ของภาคเหนือที่ส่งขายทั่วทั้งจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และจังหวัดใกล้เคียง² เป็นหมู่บ้านที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกชา พืชที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชาวล้านนา และมีภูมิปัญญาในการผลิตเมี่ยงการรับประทานเมี่ยงอยู่ในวัฒนธรรมล้านนามาอย่างช้านาน วันสำคัญหรือประเพณีของชาวชนบทที่มีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานวัด งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานบุญต่าง ๆ จะพบเห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย แสดงถึงวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อ พิธีกรรม หรืออาหารการกิน อาหารการกินของชาวชนบทภาคเหนือในสมัยก่อน เช่น อาหารประเภทขนมขบเคี้ยวต่าง ๆ มีให้เลือกไม่มากนักในปัจจุบัน ผู้คนโดยเฉพาะผู้ใหญ่จึงนิยมอมเมี่ยงและสูบบุหรี่ใบตองแห้ง หลังกินข้าวปลาอาหารเสร็จแล้ว

การอมเมี่ยงสะท้อนถึงวัฒนธรรมการกินและการรับแขกของชาวชนบทภาคเหนือ ถ้าใครไปถึงเรือนชานต้องต้อนรับ ในสมัยก่อนทุกบ้านจะมีเมี่ยงและบุหรี่ใบตองแห้งไว้ติดบ้านเรือน จะนิยมนำไว้วีที่เต็น (ลาน/ห้องโถง ภายในบ้าน) แยกไปใครมาก็ต้องยกมาต้อนรับพร้อมน้ำเย็น ๆ จากน้ำตั้น (คนโท) กับกระบายเล็ก ๆ ให้ดื่มกินได้อย่างชื่นใจจากน้ำใจเจ้าบ้าน

เมี่ยง คือ ใบชาชนิดหนึ่ง จะชอบขึ้นในเขตป่า ภูเขาสูง อากาศเย็น ในจังหวัดลำปางจะพบได้ในเขตตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน โดยชาวบ้านจะเก็บใบอ่อนของต้นเมี่ยงนำมาหนึ่งแล้วหมักไว้ประมาณ 2-3 เดือน เมี่ยงจะออกรสเปรี้ยว ออกมันเล็กน้อย ยิ่งอมหรือเคี้ยวยิ่งอร่อย จะมีกลิ่นหอมเฉพาะ ปกติจะนำใบเมี่ยงที่หมักแล้วขนาดพอคำ ใส่เกลือเล็กน้อย ห่อเป็นคำแล้วอม ถ้าใครชอบรสหวานก็จะนำน้ำเชื่อมใส่ไปด้วย บางคนอาจใส่ขิงคอง มะพร้าวคั่ว ก็จะได้เมี่ยงที่มีรสชาติหวาน เปรี้ยว เค็ม และมันอร่อย เป็นอาหารว่างหรือของขบเคี้ยวยามนั่งคุยกันฉันเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี

เมี่ยง เมื่ออมจนหมดรสชาติแล้วจะเหลือ ชีเมี่ยง (กากเมี่ยง) ผู้คนจะคายชีเมี่ยงทิ้งบริเวณโคนต้นไม้จากการสังเกตลักษณะการอมเมี่ยง ที่เหลือกากเมี่ยงที่ไม่มีประโยชน์แล้ว ชาวบ้านจึงนำไปเปรียบเทียบกับคนที่ทำตัวไร้สาระไม่มีประโยชน์ คนเช่นนี้มักจะถูกเรียกว่า คนชีเมี่ยง จะเป็นคนที่น่ารังเกียจของคนทั่วไป

² สุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์, เรื่องเล่าของคนแม่กำปอง, (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.), 2548).

เมี่ยงแก้งวงนอน

แก้งวงนอนเวลาทำงานเนื่องจากในเมี่ยงมี มีคาเฟอีน 3-4% และ แทนนิน 7-15% แทนนินมีฤทธิ์ในการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ในกระเพาะอาหาร หากกินเข้าไปมากจะทำให้รู้สึกท้องอืด หรือท้องผูก มีอาการเหมือนกับการดื่มน้ำชา

เมี่ยงช่วยคลายความกำหนัด

พระ ภิกษุในพระพุทธศาสนาฉันท์เมี่ยงได้ในเวลาวิกาล เพื่อช่วยคลายความกำหนัด เรื่องมีว่าครั้งหนึ่งมีพระภิกษุรูปหนึ่งเกิดความกำหนัดอย่างรุนแรงใน ระหว่างการเดินทางไปเผยแผ่พุทธศาสนา เห็นใบเมี่ยงขึ้นอยู่ข้างทางจึงเด็ดมาเคี้ยว ด้วยความฝาดของใบเมี่ยงทำให้ความกำหนัด ที่มีอยู่คลายลง ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าเมี่ยงเป็นยาชนิดหนึ่ง พระภิกษุจึงฉันท์ได้แม้ยามวิกาล

เมี่ยงเป็นของรับแขก

เมี่ยงใช้ต้อนรับแขกในงานต่างๆ มีงานศพ งานกินแขกแต่งงาน งานปอยหลวง งานปอยน้อย ชาวเหนือจะจัดเมี่ยงตั้งไว้ต้อนรับ ก่อนวันงานชาวบ้านจะมาช่วยกันทำเมี่ยงเป็นคำ ๆ ช่างในใส่เกลือเม็ด ห่อด้วยใบตองกล้วย สำหรับเลี้ยงพระและชาวบ้าน เวลาจะกินก็จะหยิบเอาคนละ 1 คำแก้ใบตองออกแล้วจึงอม เมี่ยงที่จัดเพื่อเลี้ยงแขกนี้จะมีวิธีห่อหลายรูปแบบ บางแบบห่อด้วยใบมะพร้าว ใบที่คาคมัดทำเป็นรูปดอก บางวิธีเมื่อห่อแล้วร้อยต่อกันเป็นคับ สำหรับเมี่ยงที่ทำให้คนในครอบครัว เช่นเมียทำให้夫ไปกินเมื่อเวลาออกไปทำนาที่กลางทุ่ง จะทำแบบง่ายๆ ใช้ใบตองห่อแล้วขมวดปลาย เรียกว่า “ขอดเหมี่ยง”

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 1.1 แสดงตัวอย่างการห่อเมี่ยงหวานห่อหุ้มด้วยใบมะพร้าว และใบตองนำมาร้อยเรียงกันเป็น พวง หรือใส่ชั้นไว้เพื่อรองรับแขกในงานพิธีต่าง ๆ ในลักษณะที่หลากหลาย

เมี่ยงจะขายเป็นกำ ขนาดเท่าหนึ่งกำมือเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ราคากำละไม่กี่บาท ซื้อแล้วจะนำไปห่อใบตอง นำใส่ภาชนะ เช่น จานหรือถาด พร้อมเกลือเม็ด เตรียมไว้รอรับแขกผู้มาเยือน หรือสำหรับเจ้าบ้านยามว่าง ได้ขบเคี้ยวเล่น บางบ้าน จะห่อเมี่ยงที่พร้อมกินไว้เป็นกำ ๆ ด้วยใบตองสด แล้วใช้ไม้เสียบตรงกลางเหมือนเสียบลูกชิ้น ก็จะสะดวกกับผู้กินมากยิ่งขึ้น

ยังก่อให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเมี่ยงขึ้นมากมาย เช่น คนดองเมี่ยง หลังจากที่ได้ใบเมี่ยงสดมาแล้ว ก็จะไปนึ่งให้สุก นำมาอัดเป็นกำด้วยดอกที่ทำจากไม้ไผ่ เส้นบาง กว้าง ประมาณ 1-1.50 เซนติเมตร นำไปวางเรียงอย่างสวยงามเป็นระเบียบในถ้วย (เข่ง) เมี่ยง เพื่อรอขายต่อไป คนสานเข่งจะมีศิลปะการสาน เข่ง จะเหลาไม้ไผ่ให้บางพอขนาดที่จะสานเข่งได้ จะสานไขว้กัน ไปมา ห่าง ๆ มีตาเป็นรูปห้าเหลี่ยม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเข่งประมาณ 1 - 1.5 ฟุต สูงประมาณ 2 ฟุต ก่อนจะบรรจุเมี่ยงลงในเข่ง ชาวบ้านจะนิยมใช้ ใบตองตึงรองกันและด้านข้างของเข่ง ใบตองตึงจะนิ่ม ทนทานไม่ฉีกขาดง่าย พ่อค้าเมี่ยง จะเป็นพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อเมี่ยงมาจากชาวบ้านที่มีอาชีพดองเมี่ยงขาย จะนำไปขายส่งแม่ค้าตามตลาดต่าง ๆ ในตัวจังหวัด มีต่างเมี่ยง เป็นต้น ตลอดจน ภูมิปัญญาทางด้านวิถีชีวิตและภูมิทัศน์วัฒนธรรมขึ้น เกิดเป็นพื้นที่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าแสดงให้เห็นถึงระบบวนเกษตรดั้งเดิมที่บรรพบุรุษของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนเหนือเรียนรู้จากธรรมชาติและนำมาปฏิบัติมาช้านาน เป็นระบบเพาะปลูกที่ผสมผสานระหว่างป่าไม้ เกษตรและเลี้ยงสัตว์ ที่มุ่งการผลิตอาหารสิ่งที่เป็นต่อชีวิตและรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม มากกว่าผลิตสินค้า วิธี

ที่มีความสมดุลนี้ช่วยสรรค์สร้างภูมิทัศน์และวิถีชีวิตวัฒนธรรมอันงดงามระหว่างมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม

ชาที่ใช้ในการผลิตเมี่ยง มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Camellia sinensis* (L.) Kuntze var. *assamica* (Mast.) Kitam ชื่อวงศ์ Theaceae เป็นพืชที่ปลูกมาช้านานในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน โดยปลูกไว้สำหรับบริโภคภายในครัวเรือน (ของคบเคี้ยว) ส่วนใหญ่จะปลูกเมี่ยง จะอยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ตามเชิงเขา ในการปลูกเมี่ยงจะไม่มีการตัดไม้ หรือทำลายป่า สภาพพื้นที่ที่ปลูกเมี่ยงอยู่ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล ตั้งแต่ 300-1,000 เมตร

การเก็บเมี่ยงของชาวแม่กำปองปัจจุบันมีอยู่เกือบตลอดปีโดยใบเมี่ยงในแต่ละช่วงเวลาจะมีคุณภาพไม่เหมือนกัน ช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม จะเป็นช่วงที่ชาวบ้านว่างจากการเก็บเกี่ยวเมี่ยง ชาวบ้านก็จะใช้เวลาในช่วงนี้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการเก็บเกี่ยวครั้งต่อไป การเก็บเมี่ยงควรเก็บเพียงครึ่งใบในอดีตใช้มือเด็ด ปัจจุบันที่การพัฒนาให้การเก็บเกี่ยวเร็วขึ้นโดย นำใบมีดโกนเชื่อมกับห่วงวงกลม เป็นปลอกใส่นิ้วช่วยในการเก็บเกี่ยว เมื่อเก็บเกี่ยวเมี่ยงมาได้แล้วก็นำมาล้างในน้ำเย็น ล้างแล้วนำไปหมักในชั้นตอนต่อไปชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่หมักเองเนื่องในแต่ละวันเก็บเมี่ยงได้ไม่มากพอที่จะหมัก ชาวบ้านจะนำเมี่ยงที่ล้างแล้วไปขายแก่ตัวแทนชาวบ้านที่รับซื้อเมี่ยงไปหมักอีกทอดหนึ่ง

เมี่ยง อยู่ในวัฒนธรรมล้านนาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานที่ปรากฏพบในคำอ่านศิลาจารึกของวัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน จารึกเมื่อ พ.ศ.2043 สมัยพญาแก้วเป็นกษัตริย์เชียงใหม่ มีพระราชศรัทธาสร้างหอมณเฑียรธรรมพร้อมทั้งคัมภีร์ไว้ที่วัดพระธาตุหริภุญไชย เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้ถวายเครื่องบูชาต่าง ๆ และได้ถวายเงินจำนวน 1,100 เงิน เพื่อให้เอาดอกเบ็ญเป็นค่าหมากและเมี่ยงบูชาพระธรรม³ แสดงให้เห็นว่าเมี่ยงมีบทบาทในวิถีชีวิตล้านนามีมาอย่างช้านาน เป็นทั้งของประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และเป็นของว่างหลังอาหารของชาวล้านนา

อย่างไรก็ตามแม้เมี่ยงแสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในล้านนา แต่ก็ประสบกับปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ดังปรากฏในงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเมี่ยงหลายเรื่อง แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ ความนิยมในการบริโภคเมี่ยงได้ลดลงตามกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกส่งผลให้ความต้องการเมี่ยงลดลงมาก ทั้งมีการอพยพเข้ามาทำงานในตัวเมืองและคนรุ่นหลังที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นก็ไม่ได้สนใจจะกลับไปทำการผลิตเมี่ยงอีก ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในการผลิต

³ น้ำ ทองคำวรรณ , “คำอ่านศิลาจารึกวัดพระธาตุ มุมตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดลำพูน จ.ศ.862 (พ.ศ.2043)”, ศิลปากร, หน้า 60 -68

เมื่อยรวมถึงรายได้สุทธิจากการผลิตเมี่ยงน้อยลงจนอาจไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการยังชีพอย่างมีคุณภาพตามความเหมาะสมได้ ประกอบกับอิทธิพลการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบางพื้นที่ซึ่งทำให้มีความต้องการซื้อพื้นที่ป่าเมี่ยงจากบุคคลภายนอกเพื่อพัฒนาเป็นบ้านพักตากอากาศและรีสอร์ทเพิ่มมากขึ้น⁴ ดังกรณีของชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงประมาณปี 2544 มีคนภายนอกชุมชนเข้ามาซื้อที่ป่าเมี่ยงไปกว่า 200 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 8 ของพื้นที่ทั้งหมดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวที่วน้ำพุร้อน สันกำแพง – ป่าเมี่ยงแม่กำปอง–อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ป่าเมี่ยงจึงไม่ได้เป็นสภาพป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ดังเดิมอีกต่อไป พื้นที่ป่าเมี่ยงได้แปรเปลี่ยนเป็นรีสอร์ทและสวนผลไม้ชนิดอื่น อาทิเช่น ลิ้นจี่ ลำไย เป็นต้นและในบางพื้นที่แม้ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพแต่ชุมชนโดยรอบก็ไม่มีสิทธิหรืออำนาจเข้าไปจัดการพื้นที่ป่าเมี่ยงของคนภายนอกที่เข้ามาซื้อเหล่านั้นได้ ซึ่งต่างจากการที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของมีกฎระเบียบการจัดการป่าเมี่ยงร่วมกันสภาวการณ์ข้างต้นนี้ได้กลายเป็นปัญหาสำคัญที่หน่วยงานท้องถิ่นให้ความสนใจและเร่งแก้ไข⁵

จากปัจจัยหลายประการที่กล่าวมาข้างต้น ได้กระทบต่อรูปแบบการใช้พื้นที่การท่องเที่ยวประโยชน์จากป่าเมี่ยงพื้นที่สวนเมี่ยงดั้งเดิมไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มขึ้นได้อีก ชุมชนสวนเมี่ยงยังคงผลิตในพื้นที่สวนดั้งเดิมของตนได้บางพื้นที่เจ้าของมีการปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะของสวนไม้ผลเช่น ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วงแทนสวนเมี่ยงเดิมนอกจากนั้นปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นอาจส่งผลให้วัฒนธรรมชุมชนป่าเมี่ยงและการดำรงอยู่ของป่าเมี่ยงสิ้นสุดลงได้เช่นเดียวกับทรัพยากรป่าไม้โดยรวมของประเทศ⁶

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาในหัวข้อเรื่อง “การศึกษาเพื่อการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” โดยที่ศึกษาถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยง จากอดีตถึงปัจจุบัน และการผลิตเมี่ยงอันเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

⁴ ไบชา วงศ์คู่ย์, “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน: กรณีศึกษาบ้านแม่กำปองกิ่งอำเภอแม่ออนจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2546

⁵ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว, 2548, “รายงานการเสียดิน ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2548”

⁶ เนาวรัตน์ ลินพิศาล, “การประเมินความยั่งยืนและปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนของชุมชนป่าเมี่ยงในภาคเหนือของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2551

ตลอดจนถึงสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ของชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ทางมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่คงอยู่ กลุ่มชนสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยงและการผลิตเมี่ยงของชุมชน บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์และปัญหาการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.3.1 ทำให้ทราบ ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนป่าเมี่ยงและการผลิตเมี่ยงของชุมชน บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
- 1.3.2 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา และความเหมาะสมด้านต่าง ๆ ของชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง ในการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 1.2.3 นำข้อมูลไปใช้เสนอแนวทางการศึกษาเพื่อการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา

ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและการผลิตเมี่ยงของชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ได้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

1.5 นิยามศัพท์

ชุมชนป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปอง หมายถึง ชุมชนชาวไทยล้านนาผู้สืบทอดการทำป่าเมี่ยงแบบดั้งเดิมที่อยู่ร่วมกับป่าโดยไม่บุกรุกทำลาย ตระหนักถึงสิทธิแห่งการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกี่ยวกับเมี่ยง อาศัยอยู่ที่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนป่าเมี่ยง หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่มีฐานรากมาจากธรรมชาติ มีสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเมี่ยงเป็นบริบทของการกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์ ในด้านการใช้พื้นที่ วิถีชีวิต เป็นต้น อันเป็นเอกลักษณ์ ในที่นี้คือการเป็นชุมชนที่ปลูกชาและผลิตเมี่ยงซึ่งเป็นอาชีพหลักที่ก่อให้เกิดชุมชนแม่กำปอง ทั้งรูปธรรมและนามธรรม

1.6 การนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 บทนำ

นำเสนอที่มาและความสำคัญของการศึกษา เรื่อง การศึกษาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประโยชน์ที่ได้คาดว่าจะได้รับ ขอบเขตของการศึกษา และนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอสถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับ แหล่งมรดกวัฒนธรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของ ชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนา และแนวทางการจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้พร้อมทั้งนำเสนอกรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นบทที่นำเสนอถึง กระบวนการและวิธีการที่ศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยรูปแบบการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการศึกษา การดำเนินการ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนการนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 4 ชุมชนป่าเมี่ยงกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่

เป็นบทที่นำเสนอถึง การศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรม การทำทำเมี่ยงคุณค่ารวมถึงสภาพปัญหาด้านต่าง ๆ ของชุมชน ป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ถึงความเหมาะสมปัญหาในการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทที่ 5 แนวทางการศึกษาเพื่อการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยง บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หารูปแบบเส้นทางการเดินชมป่าเมี่ยงและแหล่งทำเมี่ยง วิธีการการทำเมี่ยงเพื่อเรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิต และมรดกวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวป่าเมี่ยง เสนอแนวทางการจัดการ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในชุมชนป่าเมี่ยง เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป่าเมี่ยงให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเสนอในรูปแบบของ เส้นทางการท่องเที่ยวตัวอย่างคู่มือการท่องเที่ยว ศูนย์บริการ ข้อมูลเชิงซึ่งจะสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมและศักยภาพของชุมชน ที่เป็นผลจากการศึกษา ในบทที่ผ่านมา

บทที่ 6 สรุปผลการศึกษา

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอสรุปสาระสำคัญของการศึกษาครั้งนี้ อภิปรายผลการศึกษา และ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ